

Пестро Ґорі.

МАНДРІВНИК

драматичний ескіз в 1 дії.

Ціна 25 центів.

Накладом
"УКР. РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"
Вінніпеґ, Ман., Канада.
1921.

Пєстро Ґорі.

МАНДРІВНИК

драматичний ескіз в 1 дії.

Приготовив для сцени Н. Шубін.

Ціна 25 центів.

Накладом
"УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"
Вінніпеґ, Ман.
1921.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Мандрівник.
Стара сіньора.
Альберто, її син.
Джузепе, старий селянин.
Ада, його донька.
Робітник.
Матрос.
Хор, за сценою.

Кінець минулого століття. Весна. Північна Італія. Близько моря. Зелений склін горбка. На заднім пляні за низькою загородою відкриває ся диван цвітучих піль. На горізонті синіє море. В загороді фіртка. Прекрасний сонішний ранок. Проміня світла заливають всю місцевість. Світло робить не таким темним понурим панський дім, який стоїть вперед на право і прекрашує селянську хату, яка стоїть на ліво в глубині, майже коло самої загороди. Коли підносить ся завіса, сцена порожна. Тільки далекий голос дзвонів нарушує пануючий спокій. Чути хор. Співають першомайські пісні. На початку спів доносить ся здалека, але так, що можна зрозуміти слова. Відтак співаючі наближають ся все близше і близше, витворюючи вражіня походу, який переходить недалеко. При кінци пісні звуки щораз стихають, похід відходить.

Сцена перша.

(При послїдних звуках майської пісні за загородою появляєть ся молода селянка, вона відчиняє фіртку і входить. Се Ада. Її прекрасне, смугляве лице повне житя, свіжости і молодости. Очи блестять, часте дихане говорить про те, що дївчина скоро йшла. В руках дївчини жмуд весняної зеленї і цвітів.)

АДА. Який прекрасний сьогодня ранок. Здаєть ся, все довкола святкує весняне свято: і поля, і море, і небо... (Дивить ся на відчинені двері панського дому.) Альберто вже встав, мабуть, разом зі старою сіньорою пішов на прогульку. (Дивить ся на цвіти.) Положу цвіти на ґанок, нехай він найде їх, цвіти йому скажуть, який великий сьогодня день. (Кладе цвіти на сходах, відтак прислухаєть ся... чути чиїсь кроки.) Се Альберто, треба втїкати... (Ховаєть ся в селянській хатї.)

Сцена друга.

(З лївої сторони надходять Альберто і його мати. Альберто, високий і стрункий молодець з блїдим, сумним ли-

цем, стара сіньора спираєть ся на його руку. Вони йдуть помалу.)

АЛЬБЕРТО. Я думав, що прогулька розвіє мій сум, мамо, але сего не стало ся.

СІНЬОРА. Тебе можливо, розстроіли ті простацькі, селянські пісні.

АЛЬБЕРТО. О, ні, мамо, селяни співали гарно, але у мене пустка в серці.

СІНЬОРА. Альберто, а ти памятаєш, як колись, тобі було зі мною добре, я уміла викликати радість на твоїм лиці.

(Сіньора і Альберто сідають на лавку коло своєї хати.)

АЛЬБЕРТО. Часами, менї здаєть ся, мамо, що я хорий.

СІНЬОРА. (Обіймає його, трівожно.) Не говори сего... не говори сего.

АЛЬБЕРТО. Ти не клопочись, мамо, тїлом я здоровий, але душу огорнула туга.

СІНЬОРА. Се все прокляті часи, в яких ми жиємо; се вони жують нам кров.

АЛЬБЕРТО. При чім тут часи, мамо?! В світї завсїгди добро чергувалось зі злом, а житє — зі смертю.

СІНЬОРА. Але скажи, де дїлась та радість, що, бувало, світила з твоїх очий?

АЛЬБЕРТО. (Показує на груди.) В мене тут стало пусто, то й радости не стало.

СІНЬОРА. Але чогож тобі недостає, щоби почувати себе щасливим? Ти молодий, богатий, в тебе впереді ціле житє.

АЛЬБЕРТО. (Повторяє з сумом.) Молодий, богатий... (Задумчиво.) Так, богатий, але у мене бідна душа, мамо.

СІНЬОРА. Але подивись, Альберто, довкола себе, подивись на сей старий, старий дім... (Ніжно.) Колись-то ти бігав своїми дитячими ніжками по його сходах, і твій дзвінкий голосок лунав, як дзвіночок, всюди, і — сей дім і сї поля, і сї горбки, і виноградники, — все се твоє.

АЛЬБЕРТО. (З усмішкою.) Моє, моє, чому?

СІНЬОРА. Якто чому? Тобі все те лишив в спадщину твій батько.

АЛЬБЕРТО. Я се знаю мамо, але хіба я з батьком працювали на "своїх" полях?

СІНЬОРА. Що ти говориш? Бракувало єще, щоби ми самі орали землю! Для праці істнують селяни.

АЛЬБЕРТО. Єсли так, мамо, то поля повинні до них і належати.

СІНЬОРА. Сину мій, я починаю боятись, що ти дійсно хорий.

АЛЬБЕРТО. Ти злякалась моїх слів, і думаєш, що вони вказують на слабість... (Скорим рухом встає з лавки.) Ні, я здоровий, здоровий, але дивись туди, мамо, дивись на ті зеленіючі горбки, на яких рівними рядами ростуть виноградники, на ті старанно орошені поля, в землю котрих посіяні вже зерна... Я питаю тебе, хто зробив все те?

СІНЬОРА. (Трохи роздражено.) Пощо ставити таке питанє? Я вже тобі сказала хто... селяни...

АЛЬБЕРТО. А ми, що ми зробили?

СІНЬОРА. Та хіба-ж ми повинні щонебудь робити? Ми — хазяї!

АЛЬБЕРТО. (Трясучись від зворушеня.) Ні, ми не хазяї, ми просто — дармоїди.

СІНЬОРА. (Підіймає руки до неба.) О, Боже, спаси мого сина, він хорий, хорий!.. (До Альберто лагідно.) Ходім, сину мій, в твою кімнату, — там, серед споминів дитинства заспокоїться твоя душа... (Ніжно тягне сина до хати.)

АЛЬБЕРТО. (Побачивши цвіти, полишені Адою на сходах.) От хтось прислав і мені майський привіт. Се не ти мамо?

СІНЬОРА. (Сумно.) Ні... не я.

АЛЬБЕРТО. (Притулює лице до цвітів і звертає закоханий погляд на селянську хатку.) Так, розумі-

єть ся, тільки самій весні могла прийти ся чудова думка положити на порозі нашої хати перші цвіти. (Підчас сих слів незамітно являєть ся із хати Ада.)

СІНЬОРА. (З мягкою настойчивістю веде сина в хату.) Ну ходім-же, ходім. (Альбрето і сіньора виходять,)

Сцена трета.

АДА. (Наближаючись до ґанку, посилає в слід Альбертови поцілунок.) Милий Альберто, єсли-б ти знав, яка я щаслива, що мої скромні цвіти принесли тобі радість! Але чому-ж так богато смутку в твоїх очах? Чому разом з природою не можеш ти радувати ся маєви, сонцю, весні? (Остановляєть ся в задумчивости.)

Сцена четверта.

(В глубині з загороди появляєть ся Мандрівник. Він в закуренім і простій подорожній одежі, на плечах мішок, в руках палка. На його відважнім лиці умучене. Він іде з далека і його чекає єще далека дорога. Побачивши Аду, він спиняєть ся.)

МАНДРІВНИК. Дівчино, чи нема у тебе напитись води? (Спиняєть ся.) Від вчерашного

дня я нічого не пив і від спраги не можу дальше йти.

АДА. Зажди хвилину... (Біжить до хати і вертаєть ся зі збанком.) На, пий...

МАНДРІВНИК. (Пє з жадностю; напившись.) Дякую, дівчино.

АДА. (Заціка́влено вдивляєть ся в лице Мандрівника.) Хто ти такий, подорожний?

МАНДРІВНИК. Хто я? Моє імя тобі нічого не скаже, бо його і нема у мене. Я чужоземець, дівчино, і іду здалека.

АДА. (Відчиняє фіртку.) Ти може хочеш відпочити? Зайди. Єсли ти голодний, то я принесу тобі хлїба.

МАНДРІВНИК. (Входить.) Дякую, їсти я не хочу, але ти така привітлива, що я відпічну кілька хвиль... (Сїдає коло хати на колоді, здіймає мішок, кладе його в своїх ногах.)

АДА. Ти дуже змучений?

МАНДРІВНИК. Так, дуже.

АДА. Куди-ж ти ідеш?

МАНДРІВНИК. Я іду туди, на схід. В ту сторону, де сходить сонце... (Наче незамічаючи Ади.) Я вже богато переплив рік і морів, я пепереходив через гущі лїсів, переходив гори і горбки, тернові колючки рвали мою одежу і тіло, лїтна спека пекла лице, а холодні дощі за-

ставляли мене трясти ся від зимна, але я іду все вперед і вперед до своєї країни.

АДА. Коли-ж ти дійдеш туди?

МАНДРІВНИК. О, мені єще богато треба йти. Мені прийдеть ся переплисти єще море, і перейти єще через високі гори. Правдоподібно, що не одна єще весна і зима змінить одна другу, але я все буду йти і йти, поки не побачу країни, де сходить сонце...

АДА. Яка незвичайна подорож... (Павза.) А скажи, гарна твоя країна?

МАНДРІВНИК. (Наче-б у снї.) О, прекрасна, безмірно прекрасна.

АДА. (Захоплена натхненєм Мандрівника.) Розкажи менї про свою країну.

МАНДРІВНИК. (Прокинувшись від дум.) Моя країна, країна щастя і братерства; там нема нї ворожнечі нї ненависти. Там панує праця. В тій країнї любов — одинокі пута, а свобода і добробут всїх — найвисший закон. Всї без виїмку однаково користають ся щедрими дарами природи. Біднота там не відома. Наука і штука процвітає. Гармонїя права забезпечує рівність. Нема дармоїдів. Спокій ненарушуєть ся війнами. Жінка — приятель чоловіка. Матері щасливі. Дїти виховують ся в працї і любови до ближного. Молодь і старики пра-

цюють в купі над створенєм великого житя... (Несподівано.) Ходи зі мною, ходи в мою країну, туди, де сходить сонце!..

АДА. (Схвильована.) Приятелю, я знаю твою країну, я не раз бачила її в своїх мріях.

МАНДРІВНИК. Як, ти мріяла про мою країну?

АДА. (Зітхаючи.) Надармо, се тілько мрія.

МАНДРІВНИК. О ні, дитино, се не мрія, се дійсність... (Стихає.) Тільки трудно дістати ся до неї.

АДА. Приятелю, я з радістю пішла би з тобою.

МАНДРІВНИК. Чи в тебе є дорогий?

АДА. (Схиливши голову.) Надармо, се також тілько мрія.

МАНДРІВНИК. Скажи, чи в тебе є милий?

АДА. (Не піднимаючи голови.) Так.

МАНДРІВНИК. І любови тобі мало?

АДА. (Гордо.) Так.

МАНДРІВНИК. Чого-ж ти єще хочеш?

АДА. (Захоплююче.) Свободи.

МАНДРІВНИК. (Наклоняючись до Ади говорить шепотом.) Тоді, як він не схоче йти з нами... ти підеш зі мною.

АДА. (Подаючи руку.) Ходім, але і він також.

Сцена пята.

(Коло фіртки появляєть ся робітник.)

РОБІТНИК. Добрий день, Ада!

АДА. Здраствуй Джането! (Здивовано.) Як, в перший день мая ти йдеш до роботи?

РОБІТНИК. А як же инакше? Хазяїн загрозив віддаленєм кождого, хто буде нині святкувати.

МАНДРІВНИК. (Вмішуєть ся в розмову.) Тобі заборонив хазяїн?

РОБІТНИК. Щож тут дивного? Хазяїн...

МАНДРІВНИК. Чи ти чоловік, чи я помиляюсь?

РОБІТНИК. (Входить через фіртку, усміхаючись.) Розумієть ся, чоловік — з кістьми, і кровю, і мускулами.

(Підчас дальшої розмови Ада виходить за фіртку і незамітно зникає.)

МАНДРІВНИК. А раз ти чоловік, то якже чоловік може мати пана?

РОБІТНИК. Так, коли у него нема що їсти і він бідний...

МАНДРІВНИК. Чим же ти заслужив свою бідноту? Що ти для сего робив?

РОБІТНИК. Я працював від ранішної зорі до пізного вечера, я не знав відпочинку. Коли я підупадав, наглядачі наганяли мене, скорочували і без того мою малу платню.

МАНДРІВНИК. Ну, значить твій хазяїн чимсь-то заслужив своє богацтво.

РОБІТНИК. Чим? Правдоподібно, тим, що він забирає собі все, що я і мої товариші виробляємо.

МАНДРІВНИК. Чому-ж ви позволяєте йому рабувати вас?

РОБІТНИК. Тому, що хазяїн каже, що єсли до него належать капітали і машини, то до него належить і все випродуковане на заводї.

МАНДРІВНИК. (Наближаючись до робітника.) Робітнику, ось тобі моя порада!

РОБІТНИК. Я слухаю!

МАНДРІВНИК. Покажи свому хазяїнови хоч один раз на рік, що праця, тілько праця — творець всего!

РОБІТНИК. Щож я повинен для сего зробити?

МАНДРІВНИК. Сказати машинам, які приносять хазяїнови богацтво, а вам робітникам злидні: "На нинї досить!"

РОБІТНИК. (Зрозумівши.) Я зрозумів. Таким способом всї зрозуміють, що машини не самі виробляють і...

МАНДРІВНИК. (Докінчуючи.) ...і що всї богацтва — діло рук робітників.

АДА. (Знова входить і кличе в напрямі піль.) Гей, матросе, куди ти йдеш?

(Голос матроса з далека.) Я йду на роботу.

АДА. (Голосно.) Не йди, послухай мене.

(Голос наближаєть ся.) Я біжу до тебе, дївчино.

АДА. Не турбуй ся, я хотїла тільки сказати, що нинї ти не повинен працювати.

(Голос зовсїм близько.) Чому?

АДА. Ти хіба забув, що нинї день першого мая?

Сцена шеста.

(Входить матрос в робочій матроській одежі.)

МАТРОС. Що ти говориш?

АДА. Я хотїла спитати тебе, хіба ти не чув тої пісні, котра тільки що лунала з піль?

МАТРОС. Так, се співали майську пісню...

АДА. Але чому-ж ти в такім случаю йдеш до роботи?

МАТРОС. Чому, чому?... Та тому, що ха-

зяїн жадає, щоби наш корабель конче нинї відплив.

АДА. (Рішучо.) Ти не підеш!

МАТРОС. Та, єсли-б я був хазяїном...

АДА. Правда, ти тільки раб, раб тому, що ти цілуєш свої кайдани...

МАТРОС. Що ти говориш?

АДА. (Повишаючи голос.) Слухай, приятелю, і ти, матросе, і ти, робітнику. В устах женщини моя промова може показатись безумною, але нинї у менї говорить невідомий голос, який — я сама не знаю. Зі всіх сторін до мене долїтають якісь таємничі звуки. Часом менї здаєть ся, що я відріжняю серед них стогін гірників, похоронених в своїх темних шахтах, крики робітників, роздавлених машиною, плач замерзлих дїтий і стариків, жовнїрів, погибших на полї битви і в душних камерах касарень. (Прислухуючись.) Я чую також і ті оклики братерського привіту, які шлють нинї один другому працюючі цїлого світа. Сюди прилучаєть ся і шепіт надїй, росцвивших разом з цвітами мая, і брезкіт оружя ворогів освободженя людини, і я знаю, що той, хто не прийшов нинї на могутний поклик братерства з великої робітничої сїмї, той зрадник і трус!...

(Мандрівник, робітник і матрос, по мірі того, як слухають Аду, все більше і більше запалюють ся її натхненєм.)

МАНДРІВНИК. (Підбігає до Ади і міцно стискає її руки.) Дівчино, ти достойна тої щасливої країни, до котрої я йду.

АДА. (Повторяє як через сон.) Країна моїх мрій...

МАНДРІВНИК. (Гордо.) Вона там, де сходить сонце.

МАТРОС. (Рішучо.) Корабель нині не відпливе; нехай грозить хазяїн, товариші прилучать ся до мене.

РОБІТНИК. І я зумію переконати своїх. Завод нині останеть ся замкнений.

АДА. І хазяїни не посміють сказати вам, що нині ви не працюєте з любови до лінивства.

МАТРОС. (З призирством.) Себ-то мій хазяїн посміє. Та-ж він тілько в порту бачить свої кораблї.

РОБІТНИК. А мій тільки і уміє дивитись на машини, застромивши найглибше руки в кишені. Він єще нам має розказувати?

АДА. (З насмішкою.) Чи землевласник, якого тілько тоді і бачимо, коли він збирає овочі чужих рук?... Ні, нехай вони ліпше мовчать!

МАНДРІВНИК. Ви, чия доля вічна праця і вічна нужда, чому-ж ви не йдете до моєї країни, країни рівности і братерства?

РОБІТНИК. Але я тільки і маю, що свої руки.

МАНДРІВНИК. Ну, значить, в тій країні, де праця дає право на житє, ти богач!...

МАТРОС. А мене там також з охотою приймуть?

МАНДРІВНИК. (Прихильно.) І тебе приймуть з отвертими раменами, друже мій. Там кождий горожанин світа находить свою вітчину, а кождий робітник свою велику сїмю.

РОБІТНИК. (Рішучо.) Ну, подаймо собі руки! А поки що ходїмо зі мною на завод пригадати моїм товаришам про велику звязь братерства.

МАТРОС. І я з вами, а звідтам підемо до товаришів матросів. Їм також треба віднести поклик першого мая.

МАНДРІВНИК. (Дивлячись на Аду.) А ти, прекрасна, смілива дївчино, ти прийдеш?

АДА. (Протягаючи йому руку на знак згоди.) Я прийду!...

Сцена сема.

(Всї виходять, крім Ади. З хати виходить Альберто і сходить з ґанку несміливим кроком.)

АЛЬБЕРТО. Як тяжко в сїй хатї. Привиди обступають зі всїх сторін... (Побачив Аду, ли-

це прояснюєть ся.) Ти, се ти!... (Кидаєть ся до неї, обіймає.) Се ти принесла цвіти. Я догадав ся, догадав ся!

АДА. (Ласкаво гладить його волосє.) Який ти блїдий нинї і сумний.

АЛЬБЕРТО. (Боязливо.) Менї страшно, Адо. Наша хата наповняє мене холодом...

АДА. Хата твоїх предків....

АЛЬБЕРТО. О, ти не знаєш, яка вона сумна! Я памятаю, який ляк вона наводила на мене коли я був це дитиною, і тепер у менї пробуджують ся всї дитячі пострахи.

АДА. (Бачить, що він дрожить.) Ну, заспокій ся, дивись, як ласкаво світить сонце, як все співає навкруги, і я тут, коло тебе...

АЛЬБЕРТО. (Пристрастно.) О так, коло тебе я відпочиваю, коло тебе я відчуваю всю теплоту весни, але в сїй хатї... нї, нї, я не хочу туди вертатись! (Злякано пригортаєть ся до Ади.)

АДА. Але-ж там твоя мати, вона боготворить тебе.

АЛЬБЕРТО. Моя мати... (Безнадійно.) Так, се правда, вона мене боготворить...

АДА. Але що-ж робить тебе нещасним? Ти — молодий, гарний, богатий.

АЛЬБЕРТО. Моє богацтво заставляє мене червонїти. Чужі злиднї мене мучать. (Пригор-

тає Аду до себе.) Мимо того, приглянь ся до мене добре, хіба ти не бачиш, який я хорий?

АДА. Ні, милий, ти сильний і відважний!...

АЛЬБЕРТО. (Хитає сумно головою.) Ти помиляєш ся, моя хороба тут...

АДА. (Ніжно.) Моя любов вилічить тебе.

АЛЬБЕРТО. Так, твоя любов — одиноке лікарство; єсли не вилічить і вона, то нічого менї більше не поможе... (Понижає голос, з ляком.) Слухай, моя дорога! Моя хороба, се — спадщина гріхів моїх предків. Вони занадто много роскошували, в той час, як твої занадто много страдали!... (З відчаєм.) Се їхня затроєна кров у менї!...

АДА. (З ніжностю, твердо.) Се твоя горячка, Альберто. Вернись до дійсного житя! Подивись, скілько в нім радости і любови! Прислухай ся, і ти почуєш звуки мая працюючих, вічний голос дзвону вічної молодости світа... Пригадай, нинї такий великий день, день, коли люди-пчоли мають довгоожиданий відпочинок! Бідні труженики-пчоли! Вони працюють цілий рік. Вони мають дійсне право на свій відпочинок...

АЛЬБЕРТО. (Задумчиво.) О, так, вони мають на се право...

АДА. А тепер, тепер слухай! Я повинна

росказати тобі те, що нинї стало ся. (Застановляєть ся, наче-б не рішаючись говорити.)

АЛЬБЕРТО. Ну, чого-ж ти замовкла?

АДА. (Пониженим голосом.) Нинї до нас приходив невідомий Мандрівник, який йде до країни, де сходить сонце.

АЛЬБЕРТО. (Схвильовано.) Він йде до країни, де сходить сонце.

АДА. (З натхненим жестом показує на горізонт.) Так, там, на сходї, є країна щастя, там люди братя, там земля — власність всїх... Все те говорив Мандрівник, і коли він говорив, я пригадувала, як часто в своїх мріях я бачила сю країну рівности і свободи.

АЛЬБЕРТО. Ти мріяла про ту країну?

АДА. (Наче-б прокинувшись.) Так, мріяла, але боязливо, несміло. Наче-б в степі безконечній і пустинній я блукала на початку. Над моєю головою переносились бурі, дощ лив в моє лице, вітер бушував в сухім хворостї! О, скілько разів я падала в своїй блуканинї і скілько разів я знова піднималась. Були хвилини, переповнені відчаєм, але я йшла вперед, туди на схід, де виднїв ся блакитний край неба, нарештї, я перейшла послїдну дику пустиню і внизу, в долинї, освітленій сонцем... (Застановлять ся, наче-б не в силї говорити від схвильованя.)

АЛЬБЕРТО. (Нетерпеливо.) О, що, що ти побачила?

АДА. (Гордо.) Я побачила невідоме місто, країну вічного щастя. Земля, де праця — основа добробуту! Свобода — найвисший закон, і любов — одинокі звязї, наука і штука — достоїнство всїх, женщина — не рабиня, а приятель мущини...

АЛЬБЕРТО. О, Адо, як прекрасна твоя країна! Моє серце знова віджило і бєть ся, як і попередно... Мандрівник, де він? разом, разом ми підемо з ним!....

АДА. Він ще прийде сюди, але як ти покинеш свою матір?

АЛЬБЕРТО. Вона утїшить ся...

АДА. А хата твоїх предків?

АЛЬБЕРТО. (З ляком.) Я ненавиджу її!

АДА. Подумай, шлях далекий, треба йти без страху і знесили, переходити гори, перепливати ріки і моря. Наша одежа буде порвана колючками в лїсї, наше тїло буде поранене, лїтна спека спалить наші облича, зимові заверухи заметуть наші слїди...

АЛЬБЕРТО. (З ентузіязмом.) Я нїчого не боюсь. Я мрію про боротьбу, я вірю, що ми прийдемо в прекрасну країну рівности і свободи!..

Сцена осьма.

(З селянської хати чути старечий голос батька Ади.)

СТАРИЙ. Адо, Адо!

АДА. (Не рухаючись.) Чого тобі треба батьку?

СТАРИЙ. (Все єще в хаті.) Завсїгди ти на дворі!..

АДА. В хаті душно і темно...

СТАРИЙ. (Виходить з хати в робочій одежі з лопатою і джаґаном.) Яка неповага до старости. (Побачивши Альберто, говорить тихше і злякано.) Даруйте, пане, — я не знав, що ви тут... (Здіймає шапку і кладе лопату і джаґан.) Добрий ранок.

АЛЬБЕРТО. Надіньте шапку, надіньте, — старий поважаний робітнику Джузепе. Ви не повинні так себе понижати!

АДА. Він не хоче сего зрозуміти.

СТАРИЙ. (Голосом докори.) Ну, я не такий нахальний, як ти.

АДА. Батьку, я зовсїм не нахальна. Я лише належу до иншого поколїня, чим ти.

СТАРИЙ. Розумієть ся, ти не старого поколїня, про се говорять всї сусїди. Яка з тебе селянка? Тебе многі і зрозуміти не можуть!

АЛЬБЕРТО. Так, не розуміють, тому шо жиють в темряві, а вона говорить слова світла..

СТАРИЙ. (Бурмоче.) Слова світла. (Бере лопату і джаґан.) Ну, коли так, то я більше не маю про що говорити...

АЛЬБЕРТО. Куди ви йдете?

СТАРИЙ. Як куди, в поле!...

АЛЬБЕРТО. Ви хіба не святкуєте нині свята праці?

АДА. Я його так просила про се!... Він і чути не хоче! Хоче працювати тай годі.

СТАРИЙ. А чому я не повинен нині працювати? Та-ж чоловік уродив ся для праці!...

АЛЬБЕРТО. Для житя, Джузепе, для житя!.... Праця тілько необхідність! Надармо, для більшости праця стала проклятєм...

АДА. І треба пригадати всім лінивим, що нині не їх день, що нині день святого відпочинку працюючих.

СТАРИЙ. Се і значить святкувати першого мая?

АДА. Не тілько се, зі всіх сторін простягають ся для братерського стисненя мозолисті чесні руки і нині вони творять єдиний нерозривний ланц праці... 1. мая — се ознака того, що після такого числа братовбійчих воєн люди нарешті хочуть бороти ся за независимість і освободженє всего людства. Май — вічна молодість, дає нам віру, що настане час, коли

людська праця буде працею благословенною!

АЛЬБЕРТО. Адо, ти втілена свобода!

СТАРИЙ. Може бути, та промова і гарна, але я не можу її зрозуміти, а з другої сторони, єсли не будеш працювати, то і не буде що їсти, нічого не зробиш, таке наше нещастє...

АЛЬБЕРТО. Але ви його хочете! Ви його хочете, свого нещастя! Ви навіть і не замічаєте, що ви раби і нещасні...

СТАРИЙ. (Унижено.) Коли се говорите ви, пане, я здіймаю шапку. (Звертаєть ся до Ади, сердито.) Але ти, яке ти маєш право так говорити про панів.

АДА. Право бути свобідною...

СТАРИЙ. Побачиш, побачиш, через кілька місяців роботи на рижових полях ти позбудеш ся тих нісенітниць, ти також підеш туди, єще сего року...

АДА. На рижові поля? я — ніколи!

СТАРИЙ. (Трясучись від злости.) А, ти не хочеш! В такім разі проч з дому!

АДА. Тим ліпше. Я сего хотіла. Але на рижові поля, ні, ні!... (З ляком.) О, я бачила тих бідних женщин, працюючих на полях наводнюваня, блідих, посинілих, згорблених дугою... Грязна вонюча вода майже досяга уст, болотняні пявки кусають їх худі ноги, а безжа-

лісне сонце палить їх своїми пекучими лучами... Я бачила, як ті робітниці вертають до села жовті, кістляві... З проклятою проказою в крові.

АЛЬБЕРТО. (Закривши лице руками.) Яке страхітє!

АДА. (З натиском.) Я знаю, що праця — необхідна умовина житя! (Змучено.) Але-ж се нелюдська праця, за кілька центів на день! Я — женщина, і моя душа обливаєть ся кровю при одній думці про те униженє! Горе тому народови, котрий так знущаєть ся над женщиною! В імя всіх тих жертв людської жадоби я повстаю і проти тебе батьку! Ти не маєш навіть відваги признати вопіючу несправедливість!... Ні, я не хочу, щоби моя усмішка дівчини погасла від гнилого смороду болота. Я не хочу, щоби мою горячу кров ссали пявки рижових піль (загрожуючо) і ті пявки, що жиють в палатах. Я йду туди, до тої країни, де женщина не є рабинею, де нема злиднів, де не допчеть ся людського достоїнства, де нема ні бідних, ні богатих!... Там, в тій країні благословенна молодість, щасливе материнство, прекрасна любов.

АЛЬБЕРТО. (Як в снї.) О, прекрасна країно! О, дивна мріє! (Павза.)

АДА. (Прислухаючись.) Він вертаєть ся, я чую...

АЛЬБЕРТО. (Схвильовано.) Хто, хто?

АДА. Він, Мандрівник.

Сцена девята.

(За плотом появляєть ся Мандрівник, за ним робітник і матрос. Вони всї готові в дорогу. У кождого мішок на плечах. Мандрівник дивить ся на Аду.)

МАНДРІВНИК. І так...

АДА. (Рішучо.) Я готова.

СТАРИЙ. (Загрожуючи.) Куди ти йдеш?

АДА. (Гордо.) Яке тобі діло, батьку, ти не зрозумів мене, зрештою, і не міг зрозуміти! (Цїлує його в руку.) Прощай, я любила тебе і служила тобі, але тепер я йду. Ти — є тим, що умирає; я — є тим, що народжуєть ся! Ти — рабство, я — свобода! Прощай, батьку!

АЛЬБЕРТО. (Нагло.) Ми разом підемо, разом.

СТАРИЙ. Вони безумні, вони безумні!

АДА. (Торжественно.) Ти готовий йти під буйними вітрами і невмолимими бурями на зустріч спецї і жорстоким морозам?

АЛЬБЕРТО. (Пристрасно.) Так, я готовий на муки і на смерть. Тілько, щоби бути з тобою.

АДА. (Протягає йому руку і цілує його.) Так будь же моїм приятелем!

АЛЬБЕРТО. (Готовий йти, обертаєть ся до хати.) Прощай стара хато!...

Сцена десята.

(Підчас послїдних слів Альберто, на порозї появляєть ся його мати.)

СІНЬОРА. (Стурбована.) Сину мій, куди ти йдеш?

АЛЬБЕРТО. (Побачивши матїр, застановляєть ся неначе злякав ся.) Мамо, не здержуй мене! Я йду в країну вічного щастя, я знова став молодим і відважним, а тепер сум опять входить в мою душу.

СІНЬОРА. (Наближаючись до него, з докором.) Так от як ти цїниш любов матери!

АЛЬБЕРТО. (Зі зростаючою мукою.) О, мамо, така любов, як твоя — се кайдани!...

СІНЬОРА. Я не здержую тебе... Йди, єсли хочеш. Покинь дім твоїх предків! Забудь святі спомини, все те святе, що я учила тебе поважати і перед чим приклоняти ся. Відречись від своєї минувшини. Проклени любов своєї матери! Роби все, що хочеш. (Остро.) Йди за тою женщиною, стань її тїнею. Йди,

йди (іронїчно) в країну вічного щастя...

АЛЬБЕРТО. (Дрожачим голосом.) О, мамо, хіба ти не бачиш, як твої слова ранять моє серце?. (До Ади.) Адо, моя рідна, моя люба... У мене нема сили йти за тобою... Я не видержу далекої дороги. (Хитаючись.) Ноги мої не хотять менї служити.

АДА. (На лиці Ади підчас сеї сцени внутрішна боротьба, але тверда рішучість опановує її; з докором до Альберта.) Коли в тебе нема сили йти — то зіставай ся...

АЛЬБЕРТО. (Сумно.) А ти?

АДА. Я все таки піду.

СІНЬОРА. (До Ади з ненавістю.) Йди, йди! Се дїло твоїх рук...

СТАРИЙ. (Прибито.) Сіньора, я також прогнав її. Вона осмілилась повстати і проти мене...

АДА. (Спокійно.) Я прощаю вам всї ваші слова. Та-ж ви не розумієте того, що тут відбуваєть ся.

СІНЬОРА. (Наступаючи на Аду.) Як... ти смієш...

АЛЬБЕРТО. (Заслонює Аду). Нї, мамо, не відноси ся так до Ади... (Підупадаючи.) І ти старий, ти також не проклинай її!... Вона була одиноким промінєм в моїй сумній молодости.

(Кладе руку на серце і похиливши голову.) Ось воно, ось воно!.. Знова пусто і темно... (Ледво стоїть на ногах.)

СІНЬОРА. (Садовить Альберта на лавку, з трівогою.) Сину мій, прости своїй матері слова докору!...

АЛЬБЕРТО. (З сумною усмішкою, тихо.) Я знаю, мамо... знаю, ти завсїгди бажала менї добра. Ти не винна, що убивала мене своєю любовю.

СІНЬОРА. (Плачучи.) Сину мій, сину мій!

АЛЬБЕРТО. (Тяжко дихаючи.) З рештою, ся хороба перейшла до мене від батьків, се— страшна кара за те, що мої предки дуже много насолоджувались житєм... тодї як твої, Адо, дуже много, дуже много страдали!

СТАРИЙ. (Наче прозріваючи.) І ми все єще страдаємо...

АЛЬБЕРТО. (Підводячись несподівано.) Але день освободженя близько... день освободже́ня близько. (Протягаючи руки, як в забутю.) Я кажу се перед лицем мая, що приніс рожі для мого гроба.

СІНЬОРА. (З мукою.) Ти не умреш, ти не умреш!...

АЛЬБЕРТО. Ти не знаєш, я мріяв умерти! Але не так, як слаба дитина (зворушено), але як

борець... з прапором в руках. (Обезсилений падає на лавку.) Яка ніч насуваєть ся на мої очі! Де сонце? Де весна? (Дрожачи.) Як холодно...

СІНЬОРА. (Ридаючи, стає перед ним на коліна і цілує остигаючі руки.) Я обігрію тебе, обігрію своїми поцілунками.

АЛЬБЕРТО. (Нагло і хрипло.) Які холодні твої уста, мамо... (Злякано показує на стіну.) Що то за тінь насуваєть ся зі стіни?... (Трясучись.) Мамо, скажи розвалити сю стіну!

СІНЬОРА. Все, що ти захочеш, милий.

АДА. (Підтримуючи його.) Альберто, любий, прокинь ся, я тут коло тебе, твоя Ада!

АЛЬБЕРТО. (Неначе в горячці.) Я хочу йти.. ти знаєш. Йти з тобою туди, в країну, де все любов... світло... (Пробує піднести ся і падає.) Чому так темно? Темрява, темрява насуваєть ся на мене... (Павза... Ада з одної сторони, стара сіньора з другої нахиляють ся над умираючим. З поля доносять ся співи. Поодинокі голоси в протягу всеї послідної сцени повторюють кінцеві слова майської пісні.)

АЛЬБЕРТО. (Підносить голову, прислухуючись радісно до звуків.) Пісня. Майська пісня. (Протягає руки, обидві женщини його піддержують.) О, весно... людських надій... умираючий тебе витає!.. (Махає руками, неначе чогось шукає.) Адо, а ти йди... ти йди туди, в країну сонця, йди, я благослов-

ляю тебе... (Збираючи послідні сили.) Я хочу сего в імя нашої любови. Ти прекрасна і сміла — за тобою підуть сміливі і... сильні... Покинь ту сумну країну!... Тут темрява, темрява... (Дуже тихо.) Прощай!... (Притягає руку Ади до уст і падає. Починаєть ся аґонїя.)

АДА. (Невпинно плаче.) Прощай... моє щастя, моя бідна любов!...

МАНДРІВНИК. (Цїлий час стояв разом з робітником і матросом віддаль, наближаєть ся до Ади.) Йди... твоя судьба там... (Помаленьку її відводить.)

АЛЬБЕРТО. (В послїднім проблеску памяти.) Йди, йди... Нехай я почую твої кроки... Вони наближають тебе до великої цїли! Я проведу тебе послїдним битєм серця.

МАНДРІВНИК. (У фіртцї до Ади, робінтика і матроса, спокійно, просто і енерґічно говорить.) В дорогу, приятелї, туди в країну, де сходить сонце!.. (Вони помало виходять. Ада повертаєть ся в послїдний раз.)

АЛЬБЕРТО. (З надмірним зусилєм протягає до них руки і шепоче.) Де сходить... с...ходить...

(Лежить нерухомо. Коло него тихо плаче, стоячи на колїнах, сіньора і старик на ногах. З поля доносить ся спів майської піснї.)

(ЗАВІСА ТИХО СПАДАЄ.)

